nero inveniatur. Melius enim est, legis Papiæ severitatem in utroque casu compescere, quam eam sequendo hominum matrimonia dispergere, non ex vitio mulieris & mariti, sed ex prospera alterutrius partis fortuna: cum enim ex una radice vitium nascitur, consequens est ut una lege tollatur.

De scenicis mulieribus.

29. Idem A. ubique terrarum constitutis Episcopis.

SAcram fecimus constitutionem [1], nemini permittentes neque invitam mulierem ancillam aut liberam, in scenam aut orchestram pertrahere, neque converti volentem, prohibere eam ejus fidejussores [2], quasi super hoc ipso certum auri modum promissum repetendo: sed si quid tale factum fuerit, prohiberi hæc & a clarissimis provinciarum præsidibus & a civitatum religiosissimis Episcopis constituimus, dantes licentiam religiosissimis Episcopis una cum clarissimo provinciæ Præside, etiam invitos trahere ad se eos qui compulerint, aut qui mutari seu converti ab ea actione prohibuerint, & publicam quidem fieri eorum substantiam, ipsos vero civitate expelli. Si vero qui provinciam regit, ipse sit qui eas compulerit aut a prædicta actione conversionem seu resipiscentiam prohiberit, damus licentiam & solos religiosissimos Episcopos adire eam quæ talia patitur, aut ejus fidejussorem, hunc vero [Episcopum] adversari magistratum habenti, & non permittere injuste agere, aut si minus fuerint ad id consequendum potentes, indicare id nostro imperio, ut a nobis competens exerceatur pœna: fidejussionibus simul liberandis, & fidejussoribus [3] indemnibus conservandis: licentiam dantes conversis hujusmodi mulieribus liberis & ingenuis existentibus ad matrimonium transire legitimum, etiamsi contigerit honestissimis dignitatibus qui illas duxerint, decorari, non amplius indigentibus imperialibus rescriptis, sed fua potestate nuptias celebrantibus, nuptialibus nimirum instrumentis omni modo inter ipsos factis, eademque & de filiabus scenicarum constituentes. §. 1. Hanc autem dictam constitutionem, & in quinto libro omnium constitutionum hujus scilicet nostræ pietatis cognominis libri ad civiles magistratus rescriptam posuimus. Quoniam enim oportebat per præsentem sanctionem, & vobis ubique terrarum positis religiosissimis Episcopis hæc fieri manifesta, propterea congregantes, quæ ad ipsam pertinent expositione latiore sancita, etiam eandem divinam constitutionem fecimus etiam ad vos, ut facerdotalem conservantes reverentiam & continentiæ studiosi, hæc custodiatis, tam magni Dei metum, quam imperialem indignationem, si quid horum prætermiseritis, considerantes. Dat. Kalend. Novembr. CP. D. N. JUSTIN. IV. & PAULINO CONSS. 534.

TIT. V.

DE INCESTIS [4] ET INUTILIBUS NUPTIIS.

De liberta, quæ a patrono divertit.

1. Imp. ALEXANDER A. Amphigono.

LIberta [5], eademque uxor tua, si a te invito [6] discessit [7], connubium cum alio non habeat, si modo uxorem eam habere velis.

De polygamia.

2. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Sebastianæ.

NEminem, qui sub ditione sit Romani nominis, binas [8] uxores habere posse, vulgo patet: cum etiam in Edicto Prætoris hujusmodi viri infamia notati sint. Quam rem competens judex inultam esse non patietur.

De ancillis.

3. Impp. CONSTANTINUS A. Patroclo.

CUm [9] ancillis non [10] potest esse connubium [11]: nam ex hujusmodi contubernio servi [12] nascuntur: ideoque præcipimus, ne Decuriones in gremia potentissimarum domorum libidine servarum ducentes confugiant. Si enim Decurio clam actoribus & procuratoribus nescientibus, alienæ fuerit fervæ conjunctus: & mulierem in metallum detrudi per [13] sententiam judicis jubemus: & ipsum Decurionem in insulam deportari: omnibus bonis ejus civitati, cujus Curialis fuerat mancipandis, si patria potestate fuerit liberatus, nullosque habeat liberos, vel parentes, vel etiam propinquos, qui secundum legum ordinem ad ejus successionem vocentur. † Quod si actores vel procuratores loci, in quo flagitium admissum est, fuerint conscii vel compertum facinus promere noluerint: metallo eos convenit implicari. † Si vero dominus [loci] hoc fieri permisit, vel postea [14] cognitum celavit, si quidem in agro id factum est, fundus cum mancipiis & pecoribus, cæterisque [15] rebus quæ cultui rustico sustinentur, fisci juribus vindicetur. Si vero in civitate id factum est: dimidium bonorum omnium partem præcipimus confiscari: pœnam augentes, quoniam intra [16] domesticos parietes scelus admissum est, quod noluit mox cognitum publicare [17].

De matrimonio contra legum præcepta, vel contra mandata constitutionesque Principum.

4. Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. ad Andromachum Comitem rerum privatarum.

QUi contra legum [18] præcepta, vel contra mandata [19] constitutionesque [20] Principum nuptias forte contraxerit; nihil [21] ex eodem matrimonio, sive ante [22] nuptias donatum, sive deinceps quoquo modo [23] datum fuerit, consequatur: idque totum quod ab alterius liberalitate in alterum processerit, ut indigno indignæve sublatum, fisco [24] vindicari sancimus: Exceptis tam fœminis, quam viris qui aut errore [25] acerrimo [26], non affectato, insimulatove, neque ex vili causa decepti sunt, aut ætatis [27] lubrico lapsi: Quos tamen ita demum legis nostræ laqueis eximi placuit, si [28] aut errore comperto, aut ubi ad legitimos pervenerint annos conjunctionem hujusmodi fine ulla procrastinatione diremerint.

De uxore fratris, de sorore uxoris.

5. Iidem AAA. Cynegio.

FRatris [29] uxorem ducendi vel [30] duabus fororibus conjungendi petnitus licentiam summovemus, nec dissoluto quocunque modo conjugio.

Pœnæ incestarum & vetitarum nuptiarum.

6. Imp. ARCAD. & HONOR. AA. Eutychiano P. P.

SI quis incesti [31] vetitique conjugii sese nuptiis funestaverit: proprias, quamdiu vixerit, teneat facultates [32]: sed neque [33] uxorem, neque [34] filios ex ea editos habere credatur. † Nihil prorsus prædictis [35], neque per interpositam quidem personam, vel donet superstes, vel morituras derelinquat: dos [36] si qua forte fuerit, ejusdem fratris filiæ, ejusve uxori. Hæc enim exempla ponuntur in *l. 3. §. Theodosian. h. t.* unde hæc lex desumpta est. 32 Olim pœna ignium & proscriptionis erat. *d. l. 3.* 33 Prima pœna incestarum nuptiarum. *§. 12. Inst. de nupt.* 34 Secunda. *d. §. 12. vers. itaque.* 35 Tertia. *Novell. 12. §. 3. in fin.* † *Sciat. Novell. 143. vers. sanctimus.* 36 Quarta. 37 *l. 4. h. t. l. 5. ff. de vitu nupt. l. 3. ff. de jure dot. §. 12. Inst. de nupt.* 38 Quinta. 39 Sexta. 40 Persionis. 41 Conciliat. hujus ruth. cum *Novell. 17. cap. 12.* Item cum *Novell. 134. cap. ult.* vide Kittershi. *in explicat. Nov. ult. l. 3. §. 4. ff. de gradib. & affinib.* 42 Vide *l. 6. h. t.* 43 Id est, deportatio. facit *l. 5. ff. de quæstionib.* Septima pœna. 44 Octava pœna, bonorum privatio. 45 Spurius jure civili, neque inter vivos, neque ultima voluntate quidquam ex bonis paternis capere potest. Cujus sententiæ amplationes quatuordecim, exceptiones decem, vide apud Duenazium *reg.* 366. 46 Nonæ pœnæ. *Nov. 74. c. 8.* aliæ pœnas vide apud Clarum *§. fent. 9. incestus. 9. Nov. 89. c. 15.* Goth. De jure Canon. debentur alimenta. *cap. cum habeatis, 5. extr. de eo qui ducxit in matrimon.* quod sequitur Comer. Imper. Audr. Gail. *lib. 2. obs. 88. num. 15.* Anf. 48 Fit hujus constitutionis a Martiano iste mentio *Nov. 117. c. 6.* Novellæ Martiani, *de matrimoniis senatorum §. homines.* 50 *d. cap. 6.* 51 Non ideo quis humilis aut abjectus, quia pauper. vide omnino *d. Novellam Martiani.* 52 Ex ingenuis parentibus nafcuntur interdum pauperes liberi.

1 *l. 14. l. 33. ff. de Episcop. aud.* 2 *Novell. 51.* 3 Malefícii fidejussor accipi non potest. *l. 70. §. 5. ff. de fidejussor. Novell. 51.*

4 *Lib. 3. C. Theod. 12.* Ulp. *§. 6. 7. tit. 6. vell. leg. Mosaïc.* 28. *Ecl. 4. c. περὶ γάμων διάφορων.* 4. Harmen. *6. c. περὶ κεκωλυμένων γάμων.* adde Petr. Gregor. *9. Synt. 11.* Incestas nuptias Sozomen. appellat *ἀκολάστους καὶ κατοδιθήκτους μίξεις.* 5 *Nov. 22. c. 37.* 6 *l. 10. l. 11. ff. de divort. & repud.* 7 Hinc colligunt uxorem cogi maritum sequi, nisi justum contrarium interstitium fuerit: quæ res vide Wurmser, *1. pract. 36. c. 4.* 8 Dixi ad *l. 7. §. de Judeis.* adde *Novr. 18. c. 5. vers. Sicut enim qui legitimæ uxori conjunctus.* 9 Stumpa est ex *l. 6. C. Theod. de decurionibus lib. 12.* 10 Plautus *Cafina in prologo.* Quid illuc est? ferviles nuptiæ? fervine uxorem ducent aut poterunt sibi? Novum attulerunt, quod sit nusquam gentium. At ego aio hoc fieri in Græcia & Carthagini. Et hic in nobtra terra atque in Apulia, masseque opera ibi ferviles nuptiæ, quamvis liberales etiam curari solent. Hodie connubium cum ancilla esse potest. *Nov. 78. c. 1. Nov. 117. c. 6.* Goth. Idem Jure Canonico *cap. 1. & tit. tit. extr. de conjug. serv.* Anf. 11 *Nov. 22. c. 10. & 3. ff. solut. matrim.* Ulp. *5. §. 1.* est tamen contubernium. Paul. *2. sent. 19. §. 3.* inde uxores fervorum contubernales. *l. 12. §. 33. ff. de instruct. vel instrum. legat.* 12 Natus ex ancilla & fervo fit servus. *l. 24. ff. de statu hom. l. 1.* Gaji *4. §. 10.* e contrario, natus ex libera & servo fit ingenuus spurius. *l. 3. in fin.* † *solut. matrim.* Pœna quæcunque fit, sententiam judicis exigit. *l. 12. ff. de pan.* 14 Scientiæ supervenientis ratione quis punitur, qui ratione ignorantiæ excusabatur a pœna. 15 Publicatur res ubi ita est. 16 Et ita mitius punitur 18, in cujus domo fit aliquid eo patiente, & ipso ignorante qui deliquit. *l. 1. J. de falsa moneta. l. 9. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adulteriis.* dixi ad Nov. *14. §. 1. Nov. 42. c. ult. §. 2. Nov. 68. vers. Omnibus. Novell. 13 l. c. 8.* 17 Cognitur delicta graviora publicare & denunciare, non tamen præcipiti festinatione, sed inquisitis veritate facti. *arg. l. 2. §. 43. ff. ad SC. Tertull. l. 137. §. 2. ff. de verb. obligat. l. 13. ff. solut. matrim.* 18 *l. 23. ff. de vitu nupt.* 19 *l. 6. §. de nupt. l. 2. §. 1. ff. de his, quæ ut indign.* Anf. 20 *l. 1. l. 3. §. de Episcop. & Cleric. l. 26. vers. Ea videlicet. §. de nupt.* & contra Senatusconsultum. *l. 1. J. tit. proxim.* 21 De pœnis incestarum nuptiarum, vide *l. 6. J. h. t.* 22 Ex *l. 3. C. Theod. h. t.* inter cætras pœnas incestis nuptiis impositas hoc refertur, ut donatio propter nuptias fiat caduca: quemadmodum jure antiquo dos. *l. 52. ff. de vitu nupt.* novo non fit. *l. 1. §. de cond. ob caus.* 23 Ergo nec prælegatum consequi. *l. 6. h. t. l. 27. ff. de usufr. leg. l. 23. ff. de*

in matrimonium sibi accipere, nullamque inter ingenuas & opulentiores ex divitiis & opulentiore fortuna [1] esse distantiam. Humiles [2] vero abjectasque personas eas tantummodo mulieres esse censemus; ancillam, ancillæ filiam, libertam [3], libertæ filiam [scenicam, scenicæ filiam, tabernariam, tabernarii vel] lenonis aut arenarii filiam; aut eam quæ mercimoniis publice præfuit. Ideoque hujusmodi inhibuisse nuptias Senatoribus [4] harum fœminarum, quas modo enumeravimus, æquum est. Dat. Prid. Non. April. *Constantinop.* AETIO & ASTERIO [5] CONSS. 454.

De uxore fratris.

8. Imp. ZENO A. Epinico P. P.

LIcet quidam Ægyptiorum [6] idcirco mortuorum [7] fratrum sibi conjuges [8] matrimonio copulaverint, quod [9] post illorum mortem manssisse virgines dicebantur, arbitrati scilicet (quod certis [10] legum conditionibus placuit) cum corpore [11] non convenerint, nuptias non videri [re] esse contractas; & hujusmodi connubia tunc temporis celebrata, firmata sunt, tamen præsenti lege sancimus, si quæ hujusmodi nuptiæ contractæ fuerint, eas earumque contractores, & ex his progenitos, antiquarium legum tenori subjacere, nec ad exemplum Ægyptiorum (de quibus supradictum est) eas videri fuisse firmas, vel esse firmandas.

Abrogatio rescriptorum, vel pragmaticarum formarum, aut constitutionum, quæ tyrannidis tempore incestas nuptias permiserant.

9. Imp. ANASTASIUS [12] A. Severiano P. P.

AB incestis nuptiis universi, qui nostro regnntur imperio noverint temperandum: nam rescripta [13] quoque omnia, vel pragmaticas formas aut constitutiones impias, quæ quibusdam personis eyrannidis tempore permiserunt scelesto contubernio matrimonii nomen imponere, ut fratris filiam [14], vel sororis [15], vel eam quæ cum fratre quondam nuptiali jure habitaverat, uxorem legitimam turpissimo consortio liceret amplecti, aut ut alia hujusmodi committerentur, viribus carere decernimus: ne dissimulatione culpabili nefanda licentia corroboretur.

TIT. VI.

DE INTERDICTO [16] MATRIMONIO INTER [17] PUPILLAM ET TUTOREM SEU CURATOREM FILIOSQUE EORUM.

De rusticitate & imperitia.

1. Imp. SEVERUS & ANTONIN. AA. Marino.

SEnatusconsulti [18] auctoritatem, quo inter pupillam & tutoris filium connubium salubertime sublatum est, circumveniri rusticitatis & imperitiæ velamentis non oportet.

De matre pupillæ.

2. Imp. ALEXAND. A. Byrrho.

MAter pupillæ cum [19] tutore filiæ suæ, vel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur.

De curatore post nuptias dato.

3. Idem A. Rogatiano.

CUm proponas ei, quam matrimonio tuo junctam suggeris, post liberos fusceptos curatorem patrem [20] tuum datum, quem contendis, nec te in potestate habuisse: cum rite contractum matrimonium ex post [21] facto vitiare non potuerit, justam interpretationem meruere non debes: ne liberi quos habetis, non ex justo matrimonio fuscepti videantur. Ut autem omnis scrupulus [22] auferatur, infitiare patrem tuus debet, necnon & uxor tua, ut alius loco ejus detur: habebit enim facultatem repetendæ rationis negotiorum gestorum ab eo qui fuerit fubstitutus.

De filio liberti tutoris.

4. Imp. PHILIPPUS A. Higinæ.

LIbertinum, qui filio suo naturali [23], quem in fervitute fuseeperat, postea manumisso pupillam suam, eandemque patroni sui filiam in matrimonio collocavit; ad sententiam Amplissimi ordinis qui hujusmodi nuptiis interdicendum putavit, pertinere, dubitari non oportet.

De filia curatoris.

5. Impp. PHILIPPUS A. & PHILIPPUS C. Apuleio.

CUratorem [24] adulto suo filiam suam nuptui collocare non posse, falso tibi persuasum est [25].

De filio tutoris.

6. Impp. VALER. & GALLIEN. AA. Lucio.

SI [26] patris tui pupillam nondum reddita tutelæ ratione, vel post redditam nondum exacto quinto & vicesimo anno, necnon utili [27] anno, uxorem duxisti: nec matrimonium cum ea habuisse, nec filium ex hujusmodi conjunctione procreasse videri potes. Sane [28], si hoc pater puellæ, cum [29] decederet, postulavit, & nuptiæ rite contractæ, & filius videtur jure fusceptus.

De infamia & dotis conditione.

7. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Paragonio.

SI tutor, vel curator pupillam, vel adultam quondam suam sibi [30], vel filio [31] suo, nullo divino impetrato beneficio, in matrimonio collocaverit: manet infamia contra eum, veluti confessum de tutela: quia hujusmodi conjunctione fraudem administrationis tegere laboravit: & dos data per condictionem repeti potest.

De eo, qui pro tutore, seu curatore, vel negotiorum gestore administravit.

8. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Erythrio P. P.

SI quis tutoris vel curatoris nomine usurpato, id est, pro [32] tutore seu curatore negotiorumve gestore res pupillæ administraverit, eamque sibi filiove suo copulaverit: tales nuptias stare, & non ad exemplum tutorum infirmari sancimus: ne ex hujusmodi subtili, vel maligno tractatu matrimonia, seu proles ex his progenita vel dos super his data, vel promissa, aliquam læsionem, vel calumniam patiantur.

TIT. VII.

SI QUACUNQUE PRÆDITUS POTESTATE, VEL AD EUM PERTINENTES AD SUPPOSITARUM JURISDICTIONI SUÆ ADSPIRARE TENTAVERINT [33] NUPTIAS.

1. Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. Theodoro P. P.

SI [34] quis ordinaria, vel qualibet præditus potestate, circa nuptias invitis ipsis, vel parentibus [earum] contrahendas (sive pupillæ, sive apud patrem virgines, sive viduæ erunt, sive sui juris viduæ, denique cujuscunque sortis) occasione potestatis utatur, & minacem [35] fervorem suum invitis his, quorum utilitas agitur, exhibere, aut exhibuisse deteratur; hunc, licet prohibitas nuptias non peregerit, attamen pro tali conamine [36] multæ librarum auri decem obnoxium statuimus: & cum honore abierit, peractam dignitatem usurpare prohibemus, tali scilicet pœna, ut si circa honorem eum, quo male usus est, vindicandum nostris statutis parere noluerit: eam provinciam in [37] qua sibi usurpaverit, habitare per juge biennium non finatur. Illo videlicet adjiciendo, ut & in potestate adhuc constituto, liceat personæ quam hujusmodi ambitu circumvenire tentaverit, confestim contestatione proposita, cum sua fuorumque domo jurisdictionem ejus evitare: curaturis hoc uniuscujusque civitatis defensoribus, & ejusdem judicis apparitoribus. Et quidem si hæc pravitas Ordinarii [38] judicis erit, universa domus ejus ratio, atque omnia, vel civilia, vel criminalia negotia, quamdiu idem in administratione fuerit, Vicario [39] competant. Sin autem Vicarius, vel similis potestatis, vim [in] hujusmodi matrimonio contrahendo molietur: vicilim [40] Ordinarius judex interceffor exsistat. Sin [autem] erunt utrique suspecti, ad illustrem Præfecturam specialiter talium domorum, quamdiu ibidem administraverint, tuitio pertineat. Dat. 15. Kalend. Jul. *Thessalonicæ*, GRATIANO A. V. & THEOD. A. I. CONSS. 380.

16 Jure canonico hujusmodi matrimonium subsistit. vide Wurmser. *1. pract. 36. c. 2.* 17 *l. 15. ff. de jurisdictio. l. 59. l. 60. ff. de ritu nupt. l. ult. ff. de leg. 1. l. 2. §. 1. ff. de his, quæ ut indig.* 4. Harmen. *6. cap. περὶ ἐπιτροπῶν. 28. Ecl. 4. c. 13.* 18 *d. l. 59. l. 60. §. 1. l. 14. J. de exceptione. tut.* 19 Privigni sui tutor quis esse potest. *l. ult. J. de exceptione. tut.* 20 Socer non prohibetur dare curator nurui. *l. 17. J. de exceptione. tut.* 21 Titius Cajam duxit, Titii pater Cajæ datus est tutor: etne dirimendum matrimonium? non est: nam rite contractum matrimonium ex post facto non vitiatur. adde *l. 28. §. de nuptiis.* 22 Suspicionem etiam vir bonus cavere debet. fic Julius Cæsar; *Mens tam suspicione quam crimine judice carere oportere,* Sueton. *in Julio 74.* Sic Livia apud Dionem, *visuret se Augusta non modo non peccare, sed ne videri quidem peccasse.* 23 Eroti Pamphilus nascitur. Eros manumissus tutor Cajæ filiæ patroni datur. potestne Eros Pamphilo suo naturali pupillam fuam elocare? non potest. & fic appellatione filio rum naturales filii continentur. adde *l. 64. ff. de ritu nuptiarum.* 24 Curator potest adulto suo filiam suam matrimonio jungere. Filium autem adultæ cujus curam gerit, absque jussu Principis non potest: alioquin notatur infamia. 4. Harmen. *6. §. 12.* 25 *l. 3. §. in. h. t.* 26 Potest enim adultus sine ullo metu rationem rei suæ ab uxore sua ejusque heredibus exigere. 26 Etiamsi tenor curatori rationes reddiderit; pupillam tamen cujus tutelam gessit, non potest antequam ea vigesimum quintum xtatis annum attigerit, & concessum restitutioni quadrienium effluxerit, uxorem ducere, etsi jam ex altero matrimonio liberos fuscepit. 4. Harmen. *6. §. 10.* 27 Quod est prohibitum tempore minoris ætatis, hoc durat tempore utilis anni, & ita restringe legem 19. *vers. idemque eft in minore. ff. de minoribus.* 28 Excepto regulæ superioris. 29 *l. 36. ff. de ritu nupt. l. 28. §. 2. ff. de lib. & posthum. l. 7. ff. ad leg. Jul. de adult. l. 1. in fin. J. ff. ad leg. Jul. de adult. l. 1.* 30 *l. 36. ff. de ritu nupt.* 31 *l. 64. ff. de ritu nupt.* 32 Prohibitio nuptiarum ad tutorem & curatorem pertinens, non extenditur ad protutorem & procuratorem feu gestorem: alioquin patlatim omnis qui rationibus reddendis esset obnoxius, prohibetur fibi vel filio fuo conjungere eam cui obligatus est. *l. 67. §. 5. ff. de ri. nupt.*

33 Tentasse illicitum, crimen est, adde 28. *Synopf. 5. cap. 39. & 3. Cod. Theod. 11. 34* Si quis quemcunque magistratum gerens, quamcunque potestam invitam, vel invitis parentibus ducere præsumpserit: decem auri librarum mulcta pro illo conamine præfare cogitur. *Synopf. Basil. 28. tit. 5. c. 39. l. unic. C. Th. h. t. l. un. supr. 8 rect. province. l. 38. l. 63. ff. de ritu.* 35 Magistratus justum metum infert. 36 Conatus punitur, vide *l. 5. J. ad leg. Jul. Majestat.* & *l. 20. J. de jurt.* adde Cujac. 15. *observ. 25.* 37 V. *supr. tit. de extraordi. matrim.* 38 Reculari, fuspicionis ob cautum, judex ordinarius potest. 39 Non fi ordinarius judex est, ideo vicarius ejus fuspectus potfiulatur. 40 Ordinario fuspecto, tur ad ejus vicarium & e contra, *ut hic.* fi uterque, ad majus tribunal. *vers. fin autem. J.*